

זעת זקנים

עלון שבועי להגדלת ורוממות התורה ולומדיה, והחדרת השקפה טהורה ואמתית לכל אחד מישראל

גליון מס': 343 פרשת: נח שבת קודש ו' חשוון תשפ"א (24 באוקטובר 2020 למנינים)

בנשיאות מורנו הרב חיים רבי שליט"א

תל-אביב	כניסה	יציאה	ר"ת
ירושלים	17:39	18:35	19:11
חיפה	17:28	18:34	19:15
באר שבע	17:54	18:36	19:12

*לנוהגים 40 דק' 17:03

"לכה דודי לקראת כלה, פני שבת נקבלה"

המשא המרכזי

מורנו הרב חיים רבי שליט"א

היסוד הגדול - קדושה וצניעות

הקדושה והצניעות. וכידוע, ניתן להגיע על ידי זה לרוח הקודש! ומאידך, כאשר יש זלזול בקדושה כמו דור המבול, זה משפיע גם על בעלי חיים! וגם הבהמות והחיות נכשלו מין בשאינו מינו (סנהדרין קמ.). וההסבר הוא, שיש לעבירות השפעה גם באויר והכל נעשה טמא על ידי החיידקים של העבירה, ואת התוצאות הקשות רואים גם על הבהמות והחיות.

יסוד הקדושה והצניעות קשור מאד מאד לענין של בין אדם לחבירו, כאשר יש זלזול בקדושה, והפריצות גוברת, רחמנא ליצלן, הרי זה בבחינת מסית ומדיח גם לאחרים! כי זה דוגמא אישית של קלות ראש, וזה גורם לאחרים להכשל, והרי זה בבחינת חוטא ומחטיא את הרבים. בשונה מכל עבירה שאדם עובר שהוא חוטא לבד, ואינו מחטיא באופן ישיר את הסובים אותו!

עוד כתוב על נח: "וַיִּנַח מִצָּא חָן בְּעֵינָיו ה'" וביארו המפרשים, נח אותיות חן! שכל אדם שהוא נח לבריות ומתחזק באהבת ישראל, ודן לכף זכות, ומתאמץ תמיד להיות בבחינת שומר פיו ולשונו, ומלמד סנגוריא על כולם תמיד, הרי זה מוצא חן בעיני ה'! ועליו נאמר: "ישראל אשר בכך אתפאר" (ועיין יסעיה מט, ג; רמב"ם ספ"ה מהלכות דעות).

מין רבינו הגדול אור העולם זיע"א, לימד אותנו להקל בכשרות, להקל בהיתר מכירה בשביעית, להקל בדיני טהרה, להקל בהלכות שבת קודש. ומאידך להחמיר מאד מאד בין אדם לחבירו! ולהרבות אהבה ואחווה! ולעשות לפנינו משורת הדין! וכן להחמיר בדיני צניעות וקדושה כמה שיותר. וזה מה שאנחנו רואים היום בפרשת השבוע פרשת נח. שבת שלום.

התורה מעידה שהחומרא הזו נזקפה לזכותו ולזכות בניו ולכן הם זכו לדיבור מה' יתברך!

מדהים לראות כמה חשוב לה' יתברך הצניעות והקדושה אפילו בתוך המשפחה, ואפילו שאין שום אדם זר שרואה...

גם כשברא ה' יתברך את חוה מן הצלע, מבואר במדרש רבה (פרשה יח) שבריאת האשה נעשתה "ממקום שהוא צנוע באדם... ועל כל אבר ואבר שהיה בורא בה היה אומר לה תהא אשה צנועה אשה צנועה" מבהיל מה שכתוב כאן: עוד מבריאת העולם ויצירת האדם האדם, הצניעות היא היסוד לקיום העולם.

וכן מה שכתוב בפסוק (ס"פ בראשית) "וַיִּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הָיָה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ" מפרש רש"י שהשרים והשופטים היו נכשלים בתועבות ואיסורי עריות עם נשים יפות! ומכאן ראו הנפילים - שהם מלאכי חבלה ונפלו מהשמים במטרה להכשל איתם, והולידו את סיחון ועוג ודומיהם (כמבואר בפירוט רש"י יומא סז; ובגמרא נידה סא, ומכאן"א ע"ס).

וכן ידוע (מלך רבה פרשה טו), שעל הכל הקדוש ברוך הוא מאריך אפו, חוץ מן הזנות!

ויש לדעת, שאיסור גילוי ערוות התחיל מזמן בריאת העולם גם לגויים, וזה אחד משבע מצוות בני נח! ודרשו כן בגמרא מהפסוק: "עַל פֶּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ" וזה נאמר לפני קבלת התורה, שזה גם לבני נח (ועיין סנהדרין נח).

ורואים מכאן, שבשמים מתייחסים בחומרא רבה לאיסור עריות, ומתלהבים מאד כאשר מקפידים ומקיימים ושמחים לשמור על

כאשר יצאו נח ובניו מן התיבה כתוב בפסוק: "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל נֹחַ וְאֶל בְּנָיו אִתּוֹ לֵאמֹר... אֶת קַשְׁתִּי נָתַתִּי בְּעַנְן וְהִיְתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ" כלומר: גם בניו של נח זכו לשמוע מה' יתברך את ההבטחה שיותר לא יהיה מבול וה' נותן את הקשת כברית שלא יהיה מבול.

במילים פשוטות: בני נח זכו שה' יתברך כרת איתם ברית אהבה! והשאלה היא: באיזה זכות זכו בניו לכך?

ולמה דווקא כשיצאו מהתיבה ולא לפני כן?

והביאור הוא, על פי מה שכתוב במדרש רבה (פרשה לט): "הוֹסִיף עַל הַצְּוִי וְנִהְגַּ בְּקִדְשָׁהּ, לְפִיכֵךְ זָכָה הוּא וּבְנָיו לְדַבּוֹר וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל נֹחַ וְאֶל בְּנָיו" דהיינו, ה' אמר לנח "צא מן התיבה אתה ואשתך, ובניך ונשי בניך אתך" צא מן התיבה, אתה עם אשתך, ובניך כל אחד עם אשתו. אל תצאו בערבוביא אלא משפחה משפחה בנפרד! והתורה מעידה על נח שהוא החמיר על עצמו "וַיֵּצֵא נֹחַ וּבְנָיו, וְאִשְׁתּוֹ וְנָשֵׁי בְנָיו אִתּוֹ" נח ובניו, ואח"כ הנשים, לא משפחה משפחה ביחד!

זה נקרא: הוֹסִיף עַל הַצְּוִי וְנִהְגַּ בְּקִדְשָׁהּ!

וכשנעמיק קצת נראה עד כמה הדברים נפלאים, הרי הם יוצאים מהתיבה אחרי שכל היקום נמחה מעל פני האדמה ועדיין אין בעולם מי שיראה אותם, אז ממה יש לחשוש? איזה צניעות צריך כאן?! האם זה לא חומרא מיותרת?! אז זהו שלא!

אתה מחליט כמה ה'שם' שלך שווה

להתענג על ה'

הרב אליהו רבי ראש הכולל

גם בימינו אנו ישנם סוחרים גדולים או אישי ציבור מפורסמים, אשר גם בעיני המון העם ואף בעיני העובדים תחתיהם והנתונים למרותם, אין למילתם משקל ולו הנמוך ביותר. המעמד לא יכול לגרום לשם לגדול יותר. לא המעמד, לא התפקיד, לא הכישרון המסחרי, ואף לא רבבות מזומנים הפזורים בחשבונות בנק בכספות ובנכסי דלא נידי. את המשקל לשם יוצר האדם, ביושר בעמל ובטורה, ובמקרים מסוימים אף לאחר שנים רבות של עבודה מתשת.

ככדי לכמת זאת לסכומים, נביא את הדוגמא הבאה. אדם שלוה מחבירו מאה שקלים לשבוע, ובסופו של אותו שבוע החזיר את מלוא הסכום ללא טענות ומענות, הפך את שמו ואת מילתו לשווים לפחות מאה שקלים. כאשר הוא ישוב וילווה אלף שקלים ויחזיר גם אותם ביום בו התחייב להחזיר, יזכה וכבר יעלו שמו ומילתו לרמה של אלף שקלים לפחות. וכך ככל שיעמוד יותר ויותר בהתחייבויות קשות ככל שיהיו, יזכה לשם ולמילה השווים בהתאם. מה שאומר שכל שיהיה האדם קטן יותר ותאב יותר, כבר בכל סכום קטן יפול באותו מבחן "ויזכה" לשם השווה לאותה "רמת רווח" אותה הרוויח שלא ביושר.

בפרשתנו הנאוה פרשת נח בוחר האלוקים לאחר המבול לנח את השם "איש האדמה", וכלשון הפסוק (בראשית ת, ט): "ויחַל נח איש האדמה וישע פָּרָם".

אילו אי מי מאתנו היה נשאל איזה שם היה בוחר לנח לאחר מאות שנים בהן ניסה להחזיר את כל בני דורו בתשובה, ולאחר שזכה להיות מי שהשאיר זכר ותחיה לאדם ולבמה ביקום כולו, היינו בוחרים מבחר שמות אחר לחלוטין כדוגמת: "מציל האנושות", "שומר היקום", או "גדול מחזירי התשובה בימיו". ואילו הקדוש ברוך הוא מבין כל שלל האפשרויות העומדות בפניו בחר אך ורק את השם "איש האדמה". וזאת מדוע?

מלמדים אותנו חז"ל (עי' תנחומא נח פ"ד ובבב"א עה"ט במקום) שהסיבה שבעטיה זכה נח לתואר מפוקפק זה היה המעשה לפתוח את יציאתו מהתיבה במעשה אדמה. לאמור, אם המעשה הראשון אותו עושה הוא עבודת אדמה, הרי שביושר תזכה לתואר "איש האדמה".

ולכאורה, עבודת האדמה אינה איסור ואינה משהו שעליו אמור להתקבל עונש. אם כך מה היתה התביעה על נח?

והתשובה על כך, מורי ורבותי, מאלפת ומלמדת וככל האמור לעיל. גם אתה נח, לאחר יציאתך מהתיבה, היית אמור להתחיל בפעילות אחרת או בנטיעה אחרת (תלוי במחלוקת הראשונים והמדרשים הג"ט). אם התחלת בפעילות זו, הרי שגילית שבמהותך אתה גם שייך לסוג האנשים המנסים ליהנות מקצירת פירות מהירה בטרם יעבדו את עבודת הקודש הקשה והמפרכת. לו היית משכיל לנהוג בדרכם של צדיקים ולהתחיל את פעילותך דוקא מאותם דברים שאינם מזכים לפירות מהירים ומשכרים, היית זוכה לשם נאצל יותר שם שתהיה גאה בו ברבות הדורות, אולם עתה קח לך את השם אותו בחרת.

אין אדם שנולד עם שם, ואין אדם שמקבל את שמו עם משקל לאותו שם. את המשקל קובע כל אדם במהלך ימי חייו בעמל וטורה ויגיעה, וכל אדם מקבל את שמו בצדק וביושר בדיוק כפי המגיע לו.

פעמים רבות אנו רואים אנשים ישרים ונאצלים, אשר צרי עין שונאים או קנאים מנסים לטנף את שמם ברבים ולספר עליהם סיפורי זוועה. הם בטוחים שבהשמצות אלו הם יצליחו לגרום לשמו של אותו נרדף להיות מזולזל וירוד בעיני ההמון, אולם בפועל "אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף" (תהלים פה, יג). צדקתו של האדם ודרך האמת בה הוא בוחר הולכת ומבצבצת ברבות הזמן. לפעמים זה סיפור של שבועות, לפעמים אפילו חודשים ושנים, אולם סוף הכבוד לבוא. המשקל האמיתי של השם תמיד ישוב ויעלה למימדים הנכונים והאמיתיים שלו.

בברכת "טוב שם משמן טוב" לכולנו, ובאיחולי הצלחה לעמוד בניסיונות החיים, ולהבין עד כמה הפירות הנקצרים בעמל ויגיעה מתוקים ובריאים הם הרבה יותר מפירות הבוסר הנקצרים קודם לכן. ובברכת שבת שלום ומבורך לכל אחד ואחד מקהל קוראינו הנאמנים. ברוכים תהיו!

שלום וברכה מורי ורבותי!

ושוב אנו נפגשים על הדברים הבווערים באמת. ומה יותר בווער לאדם מאשר שמו? "טוב שם משמן טוב" (קהלת י, ט). שמן טוב הוא 'בושם' בו מבשם האדם את גופו למען יריחו את הריח הטוב הנודף ממנו. אולם עם כל תקפו וגבורתו של הבושם לא יכול להגיע למרחק גדול יותר מכמה מטרים בודדים במקרה הטוב. לעומת זאת, שמו הטוב של האדם חוצה גבולות של ערים ארצות ואפילו עולמות.

מה יכול לגרום לאדם להפוך את שמו לשם טוב, אשר די יהיה בהזכרתו בכדי למלא את לבב השומעים בהערכה הערצה ואמון?

הגמרא במסכת יומא (ט"ו ע"ב) מספרת על האמורא "ריש לקיש" שלא היה מדבר עם אדם שלא הכיר, מכיוון שמרוב האמון שרחשו לו בני דורו, כל מי שהיה 'זוכה' לשיחה ידידותית עמו, היה מיד מסומן כאדם ישר ונאמן עד כדי כך שהיו עושים אתו עסקים ללא עדים. מה שיכול לגרום לאסון במקרה ולא יהיה אותו אדם אמין במיוחד...

כלומר, מרוב אמון בריש לקיש היו מעניקים את האמון גם למי שרק שוחח איתו אפילו באופן חד פעמי. רמת אמון בלתי נתפסת במושגינו! איך זוכים לזה?

ישנם שני סוגים של אנשים.

ישנם שינסו להגיע לסיפוק הנאותיהם ותאוותיהם בהזדמנות הראשונה הנקראת בדרכם, בעוד שישנם אחרים שיעשו זאת רק לאחר עמל ויגיעה.

ולדוגמא, שניים החתומים כערבים על הלוואת חברים מהגמ"ח המרכזי של העיריה. יש את האחד שמיד כאשר יפנה אליו בעל הגמ"ח ויבקש להתחיל בתשלומים בעקבות קריסתו של הלווה, מיד יענה בחיוב ויעניק פריסת שקים מדויקת עד השקל האחרון. לעומתו, ישנו את האחר שינסה בתחילה להצטדק, לאחר מכן להתבכיין, לאחר מכן לעורר את רחמי מנהלי הגמ"ח על מצבו הכלכלי הקשה, ובסיכומו של דבר אף להכחיש את חתימתו, ובלבד שלא לעמוד באותה התחייבות נושנה.

בגלגולו החוזר של העולם, כאשר יצטרכו שניהם לקבל הלוואה, או למצער לחתום כערבים לבנם או לבתם הזקוקים למזומנים לרכישת דירה, אותם אלו שלא ידעו לעמוד במילתם לא יהיה תוקף ומשקל לשמם ולחתימתם, ודלתות כל המלווים תהיינה סגורות בפניהם. לעומתם, אותם שידעו לאכול את 'הדייסא המקולקלת' ולשלם את חובם גם כאשר היה זה קשה, ובמקרים מסוימים אף אנוש מבחינתם, יזכו לאמון מלא מכל מי שידע או ישמע על התנהגותם הנאצלת מכלי ראשון או שני.

אם נחשוב על זה טוב יותר, זהו בעצם ההבדל בין גנב לבין אדם שעובד ביושר על לחמו. הגנב מנסה להגיע לתוצאה של המשכורת בלי השלבים הקשים והמפרכים של העבודה והמאמץ, כשלעומתו, המרוויח ביושר את לחמו יודע לענות ולהוגיע את מוחו וגופו ורק בסוף החודש ליטול את השכר המגיע לו וליהנות ממנו הנאה מושלמת. ההבדל בין חייו של הגנב לחייו של העובד ביושר, הוא אותו הבדל בין אדם שידע לכבד את מילתו ולעמוד אחריה לבין מי שלא משכיל לנהוג כן.

גם הגנב וגם מי שלא יודע לכבד את מילתו יהיו לעולם בלתי אמינים בעיני ההמון, ויצטרכו תמיד לחיות על זמן שאול, על הכנסה שאולה ועל חיים שאולים בכלל. לעולם לא יהיה להם את משך הזמן להסתגלות להצלחה (יקריטי בלע"ז), ותמיד יצטרכו לחטוף בחטיפות קטנות הכנסות צדדיות ותפקידים שאינם דורשים אמון.

זהו גם בעצם ההבדל המהותי בין צדיק לרשע. צדיק מוכן לספוג בעולם זה צמצום מסוים בסיפוק תאוותיו ומילוי רצונותיו וזוכה הוא לעתיד לבוא לשפע בל יתואר ובל ישוער, כשלעומתו - הרשע מעדיף לקבל את סיפוק תאוותיו ורצונותיו כאן במזומן ומיד.

ההחלטה לגבי המשקל אותו ישא שמך תלוי אך ורק בכחך לדחות את סיפוקיך לאחר הזמן בו הם יגיעו אליך ביושר ובצדק, לבין האפשרות להיות להוט אחריהם ולנסות לקבלם ולו שעה אחת לפני הזמן הנכון והמתאים להם.

תשובה: אין בזה בעיה בהלכה, והעיקר שהעגילים יהיו צנועים ועדינים ולא גדולים. וכן לחציצה במקוה לנשים אין בעיה, על ידי מישוש באוזן, ונקיון חיצוני, וזה מצוין.

איפור באירועים

שאלה: אחי חוגג בר מצוה בע"ה, ואני מעוניינת להתאפר באיפור עדין, האם הדבר מותר?

תשובה: ניתן לעשות כן באופן חד פעמי, וכמובן שיהיה עדין באופן שלא נשאר רושם, ולא כלום. משום שבצניעות יש להחמיר כמה שיותר, ולא לחפש קולות והיתרים. וכתוב בתורה "קדושים תהיו", וזה דבר כללי, ובשמים אוהבים את כל מה שמוסיף בקדושה, בצניעות ובזהירות. וזה ממש הפסוק "קדושים תהיו".

כשאין כוונה לבזות, אין כאן בזיון תלמיד חכם

שאלה: מסופר בגמרא שהיה איש אחד מבבל שנשא אשה מארץ ישראל. ויום אחד הוא אמר לה להביא לו "תרי בוציני", והיינו שני אבטיחים, אולם היא שלא הכירה את הלשון בבבל, חשבה שהוא ביקש ממנה שני גרות. הבעל מתוך כעסו אמר לה לשוברם על "רישא דבבא", היינו על פתח הדלת, ואשתו חשבה שהוא מתכוין לשוברם על ראשו של החכם בבא בן בוטא, והלכה ושברתם על ראשו. ועיין שם, שהגמרא לא ציינה שהיא נענשה על בזיון תלמיד חכם. ושאלתי היא, האם אפשר ללמוד מכאן שאשה צריכה לציית לבעלה, אפילו כאשר זה גובל באיסור, וכמו המעשה לפנינו?

תשובה: שאלה יפה. למעשה, בעלה לא אמר לה בפירוש לשבור את הנרות על ראשו של הרב, אלא שהיא טעתה בדמינה והבינה אחרת, משום שהחכם ישב ליד הדלת, וחשבה שזו כוונת בעלה. והיא לא נענשה, משום שהיא היתה אשה תמימה, שאינה מבינה הרבה, ולכן גם החכם לא כעס עליה, אלא אדרבא בירך אותה. ומכאן רואים, שכאשר אין כוונה לבזות, אין כאן בזיון תלמיד חכם. והמעשה הזה הובא בגמרא, כדי ללמד אותנו עד כמה אשה צריכה לשמוע לבעלה. וכמה מוסר השכל אנו צריכים לקחת מזה המעשה, שלא לכעוס לעולם.

ראויה להעלותה למקור מחצבתה (חז"ע) אכלת ח"ג עמי קלטו. ואוי לנו ביום הדין.

לעקוף מתווך, כדי לא לשלם לו דמי תיווך

שאלה: האם מותר לעקוף את המתווך על ידי אחרים, כדי לא לשלם לו דמי תיווך?

תשובה: זו שאלה בדיני ממונות, ויש לשאול דיין. ומסתבר שאסור, ויש בזה איסור גמור של גזל. והיום שקניית הדירה היא במחירים גבוהים, ודמי התיווך לעומת זאת, הוא כסף קטן, יש לשלם למתווך את התשלום המגיע לו. ובזכות התשלום והזהירות מגזל, יהיה לכל בני המשפחה ברכה של בית מלא ברכת ה'. וכידוע מהגר"א שהיה אומר: אם אבן אחת בתוך בית גדול באה מן הגזל, בבית כזה אין ברכה ואין שלום בית, חס ושלום, רחמנא ליצלן.

תרם שני פנקסי הגרלה כשהיה שיכור, וזכה!

שאלה: מה הדין אם אדם היה שיכור בפורים, ותרם שני פנקסי הגרלה המתקיימת בליל פורים, וזכה בכמה פרסים, האם צריך לתת לו את זכייתו?

תשובה: אם הוא היה שיכור כלוט, והיינו שאינו יודע מימינו ומשמאלו, אין מעשיו כלום, אולם אם ידע מה שעשה, מה שעשה עשוי. ועדיין יש לשאול דיין, משום שזה בכלל דיני ממונות.

כיסוי ראש מלא על פאה חלקית

שאלה: אני הולכת עם חצי כיסוי ראש, והתבשלה בלבי המחשבה לכסות את כל הראש, אולם רק על ידי פאה, האם פאה נחשבת ככיסוי ראש או שזה כל כך אסור שעדיף את השיער שלי?

תשובה: פאה אסור בהחלט, וחצי כיסוי ראש זה טוב, אך זה אינו מספיק, וצריך להוסיף עוד ולהשלים את הכיסוי. ואפשר להוציא פוני קטן מקדימה עד שתי אצבעות, ובזה מותר אף אם בשיער עצמו.

ואם הגברת תשים פאה חלקית, ועל הפאה תחבוש כיסוי ראש מלא, כך שהפאה תיראה מבעד לכיסוי ראש כמו פוני, והכיסוי ראש יהיה מושלם, הרי זה מצוין, וכך ראוי לעשות.

עגילים לנשים

שאלה: האם זה דבר טוב להמנע מלעשות חורים לעגילים באוזניים לנשים?

עונש ההורים שלא חינוכו את ילדיהם לתורה ויראת שמים

שאלה: בן המשלם למישהו אחר שיאמר קדיש על אביו המנוח רק כדי להתפטר מכך, האם הדבר מותר?

תשובה: עצם אמירת קדיש מועיל מאד, ובתשלום מועיל עוד יותר, ולכן חובה לשלם. אולם כאשר הבן הוא כזה עבריין עד כדי כך שכל כוונתו היא רק לפטור את עצמו מאמירת הקדיש, אסור לוותר לו, וחובה להוכיחו ולשלוח אותו לסמינר, לישיבה או למדרשייה, וזאת כדי להציל לו את החיים, ואוי לו ביום הדין. ויתכן שגם עליו לא יגידו קדיש, רחמנא ליצלן. ועיין בגמרא (סנהדרין ע"ג), כמה מכות קיבל שלמה המלך ע"ה מאמו, ואמר לה על כך: "תודה רבה!".

ובנדון דיין, המת הזה אשם שלא חינך את בנו לתורה ויראת שמים, וזה העונש שלו. וכל אבא ואמא צריכים לומר לילדיהם בעודם בחיים: "תגידו עלינו קדיש, ותעסקו בתורה, ובכך תצילו אותנו מגיהנם". ומפורש כן בגמרא (סנהדרין ע"ב), ברא מזכה אבא.

אמירת השכבה על הנפטרים, אחר שנה מיום פטירתם

שאלה: האם מותר לומר את תפלת ההשכבה לנפטרים, ולהזכיר את שמם, כאשר כבר עברה שנת האבלות, ואין זה היום שלהם?

תשובה: בנעורינו, לפני חמשים שנה, כך שמענו בירושלים עיה"ק, שאסור לעשות השכבה לאחר שנה מהקבורה, אלא רק בשבוע של האזכרה. והנה כעת זכינו ללמוד תורה, ולעיין בספר הקדוש חזון עובדיה אבלות (ח"א עמ' ע"ג), ושם דוחה מרן רבנו הקדוש זיע"א את הסברא הזאת, וממליץ לומר לכתחילה את תפלת ההשכבה לעילוי נשמת הנפטרים מידי פעם, גם לאחר שנה. ובפרט באמירת הקדיש, שזהו קידוש השם גדול, וכבוד שמים (ע"י סוטה מטו). והוסיף שכן דעת רבנו הבן איש חי זיע"א.

ויש כאן גם הנהגה תורנית, שכאשר הבנים יודעים שהם יכולים להמשיך באמירת הקדיש וההשכבה, הם ממשיכים להתמיד ולבוא לבית הכנסת, וזה מצוין. וכמובן כאשר יש לחץ של הרבה השכבות תוך שנה בבית הכנסת שצריך החזן להזכירם, במצב כזה יש להמתין לפעם אחרת. וכידוע, גם לאחר שנת האבלות, דנים את הנשמה אם היא